

ODRŽIVI
RAZVOJ
ZA SVE

Rodna ravnopravnost u kontekstu održivog razvoja i rešenja sadržanih u zakonu o rodnoj ravnopravnosti

Autorka: Prof. dr Marijana Pajvančić

Analiza je pripremljena u okviru Platforme "Održivi razvoj za sve", koji podržavaju vlade Švajcarske i Nemačke, a implementira Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH.
Za više informacija molim vas kontaktirajte info@sdgs4all.rs

Novi pristup u zakonskom regulisanju pitanja značajnih za ostvarivanje rodne ravnopravnosti polazi od multisektorske prirode rodne ravnopravnosti i u skladu sa tim oslanja se na tri ključna izvora.

Prvi izvor je Agenda 2030.¹ godine kao univerzalna strategija koja uključuje tri dimenzije održivog razvoja – ekonomski rast, socijalnu inkluziju i zaštitu životne sredine. Srbija je prihvatila Agendu 2030 i očekuje se da se kroz holistički i međusektorski pristup mobilisu svi resursi u cilju ostvarivanja održivog razvoja za sve. Rešenja sadržana u Zakonu o rodnoj ravnopravnosti² oslanjaju se na ove ciljeve a rodnu ravnopravnost vezuju za razvojna pitanja kao faktor podsticanja ukupnog razvoja društva koji uključuje i održivi razvoj za sve. Stoga Zakon o rodnoj ravnopravnosti obuhvata i oblasti koje do sada nisu bile prepoznate kao značajne za rodnu ravnopravnost i nisu bile uključene u zakon koji je regulisao rodnu ravnopravnost (Zakon o ravnopravnosti polova), kao što su, na primer: ekonomski faktori, nauka, obrazovanje i inovacije koji podstiču razvoj, zelena i cirkularna ekonomija, očuvanje životne sredine, energija i energijska efikasnost, digitalne tehnologije i IKT sektor, odbrana i bezbednost i dr).

Drugi izvor je Konvencija o sprečavanju svih oblika diskriminacije žena³ u kojoj su identifikovane oblasti koje su posebno značajne za ostvarivanje rodne ravnopravnosti i koje su uključene u zakonska rešenja. Ključne izmene u ovim oblastima odnose se na preciziranje instrumenata i procedura kao alata za integrisanje rodne perspektive u oblasti relevantne za ostvarivanje rodne ravnopravnosti, kao i sadržaj posebnih mera kojima se izgrađuje ambijent u kojem postoje jednake mogućnosti za žene i muškarce, devojčice i dečake da ostvare svoja prava u različitim oblastima društvenog života. Takav pristup ima u vidu multisektorsku prirodu rodne ravnopravnosti i omogućuje da se uspostavi veza između Zakona o rodnoj ravnopravnosti i supsidijernog zakonodavstva koje reguliše različite oblasti društvenog života.

Treći izvor je Ustav Republike Srbije koji, kao temeljni principi na kojima počiva ustavni poredak, postavlja principe vladavine prava i socijalne pravde, kao i na načelima građanske demokratije, ljudskim i manjinskim pravima i pripadnosti evropskim vrednostima⁴, i u osnovnim odredbama eksplicitno garantuje ravnopravnost žena i muškaraca te obavezuje državu da vodi politiku jednakih mogućnosti⁵ i preduzima posebne mere čiji cilj je uspostavljanje pretpostavki da žene i muškarci mogu da ostvare sva ljudska prava bez bilo kog vida rodno zasnovane diskriminacije.⁶ Noviji pristupi⁷ u sagledavanju barijera na putu ostvarivanja rodne ravnopravnosti govore da je nejednak položaj žena i muškaraca strukturalni problem koji se mora sagledavati u društvenom kontekstu, čiji deo je i normativni okvir koji kreira pravni ambijent relevantan za rodnu ravnopravnost. Spremnost da se obezbede jednake mogućnosti ostvarivanja ljudskih prava bez bilo kog vida rodno zasnovane diskriminacije tesno je povezana sa principima vladavine prava i socijalne pravde na kojima su utemeljene moderne političke zajednice.

1 Ujedinjene nacije su na samitu održanom septembra 2015. godine usvojile Rezoluciju Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Dostupno na: <https://sdgs.un.org/2030agenda> _ pristup 11. 9. 2021.

2 Službeni glasnik RS, br. 51/2021.

3 Službeni list SFRJ - međunarodni ugovori br. 11/81.

4 Član 1 Ustava Republike Srbije.

5 Član 15 Ustava Republike Srbije.

6 Član 21 Ustava Republike Srbije.

7 U Deklaraciji Saveta Evrope o ravnopravnosti žena i muškaraca kao osnovnom kriterijumu demokratije (1997) takav pristup je jasno demonstriran.

1. Integrisanje rodne ravnopravnosti u javne politike, odgovornost za primenu i kontinuirano praćenje unapređenja rodne ravnopravnosti

U kontekstu Agende 2030 cilj 5 (rodna ravnopravnost), potcilj 5.5 (obezbediti da žene potpuno i efektivno učestvuju i imaju jednake mogućnosti za rukovođenje na svim nivoima donošenja odluka u političkom, privrednom i javnom životu) i cilj 16 (miroljubivo i inkluzivno društvo za održivi razvoj, pristup pravdi za sve i efikasne, pouzdane i inkluzivne institucije na svim nivoima) Zakon o rodnoj ravnopravnosti unosi više značajnih novina koje se odnose na planiranje, praćenje i izveštavanje, instrumente, institucije, procedure i mehanizme doprinose koordiniranoj aktivnosti na integrisanju rodne perspektive u javne politike, odgovornost i kontinuirano praćenje unapređenja rodne ravnopravnosti i sankcije za kršenje obaveza propisanih Zakonom.

1.1. Planski dokumenti

Planski dokumenti⁸ su instrumenti kojima se projektuju pravci razvoja, definišu prioritete, aktivnosti i rokovi u kojima se moraju realizovati planirane aktivnosti, njihovi nosioci i kontinuirano praćenje njihove primene. Oni obuhvataju: Nacionalnu strategiju za rodnu ravnopravnost i Akcioni plan za njeno sprovođenje, akcione planove jedinica teritorijalne autonomije i jedinica lokalne samouprave, planove ili programe rada, odnosno poslovanja organa javne vlasti i poslodavaca koji obavezno sadrže i deo o rodnoj ravnopravnosti u organu javne vlasti i kod poslodavca, planove upravljanja rizicima od povrede principa rodne ravnopravnosti.

Zakon bliže reguliše *sadržaj dela godišnjih planova ili programa rada organa javne vlasti, kao i poslodavaca koji se odnose na rodnu ravnopravnost* a koji sadrže: kratku ocenu stanja u vezi sa položajem žena i muškaraca u organu javne vlasti i kod poslodavca, uključujući i godine starosti, spisak posebnih mera, razloge za određivanje posebnih mera i ciljeve koji se njima postižu i početak njihove primene, način sprovođenja i kontrole ovih planova i prestanak sprovođenja posebnih mera. Pored toga, ustanovljena je obaveza organa javne vlasti i poslodavaca da ove planove dostave nadležnom ministarstvu i učine dostupnim javnosti u roku od 15 dana od dana njihovog donošenja. Propisana je novčana kazna ukoliko se plan ne usvoji ili ne podnese izveštaj o njegovoj realizaciji.

⁸ Članovi 15 do 25 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

Detaljno se regulišu *obaveze organa javne vlasti i poslodavaca u vezi sa izveštavanjem* o primeni Akcionog plana za sprovođenje Nacionalne strategije za rodnu ravnopravnost⁹, izveštavanje o primeni dela koji se odnosi na rodnu ravnopravnost i čini sastavni deo godišnjih planova ili programa rada koji usvajaju organi javne vlasti i poslodavci¹⁰, sadržaj izveštaja, rokovi u kojima se moraju dostaviti ministarstvu i učiniti javno dostupnim i propisuje sankciju u slučaju nepoštovanja ovih zakonskih obaveza.

Posebno značajna novina odnosi se na *plan upravljanja rizicima od povrede principa rodne ravnopravnosti*¹¹ koje donose organi javne vlasti nakon procene rizika i koji treba da osigura integrisanje rodne perspektive u aktivnosti, propise i strategije i postizanje uravnotežene zastupljenosti polova u organima javne vlasti. Zakon bliže reguliše sadržaj ovih planova, njihovu javnu dostupnost, odgovornost za primenu, izveštavanje o primeni i sankcije za kršenje ovih obaveza i obavezuje nadležno ministarstvo da svojim aktom reguliše izradu i sprovođenje plana.

U vezi sa planom upravljanja rizicima od povrede načela rodne ravnopravnosti Zakon reguliše i *posebne mere koje se odnose na organe javne vlasti* a vezane su za integrisanje rodne perspektive u aktivnosti, propise i strategije¹² i postizanje uravnotežene zastupljenosti polova u organima javne vlasti.¹³

Prva mera odnosi se na obaveze organa javne vlasti da kontinuirano prate ostvarivanje RR u oblasti društvenog života za koju su nadležni, da primenjuju međunarodne standarde i Ustavom garantovana prava u toj oblasti i da koriste rodno osetljiv jezik u nazivima radnih mesta, položaja, zvanja i zanimanja. Pored toga, obaveze organa javne vlasti uključuju i: vođenje politike jednakih mogućnosti u oblastima za koje su nadležni; planiranje, usvajanje, sprovođenje i javno publikovanje rezultata posebnih mera koje primenjuju u oblastima za koje su nadležni; da primenjuju rodno odgovorno budžetiranje i da saraduju sa udruženjima civilnog društva, posebno prilikom predlaganja i usvajanja mera za ostvarivanje rodne ravnopravnosti i izveštavanja o ostvarivanju rodne ravnopravnosti, kao i u aktivnostima vezanim za promociju rodne ravnopravnosti i načela jednakog postupanja i prevazilaženja i suzbijanja rodnih stereotipa, suzbijanja rodno zasnovanog nasilja i nasilja prema ženama, kao i rodno zasnovane diskriminacije u oblastima rada, zapošljavanja, samozapošljavanja, socijalnog osiguranja, socijalne i zdravstvene zaštite, obrazovanja, odbrane i bezbednosti, saobraćaja, energetike i komunikacija, zaštite životne sredine, kulture, javnog informisanja, sporta, političkog delovanja i dr. Za kršenje ovih obaveza propisana je sankcija.

Druga mera se odnosi na obezbeđivanje uravnotežene zastupljenosti polova u organima upravljanja i na položajima u organima javne vlasti koji imaju organe upravljanja i nadzora, i uključuje obavezu ovih organa da uspostavi pokazatelje i mehanizme za praćenje napretka u dostizanju uravnotežene zastupljenosti polova u organima upravljanja i nadzora i obavezu organa nadležnog za imenovanja da se stara o uravnoteženoj zastupljenosti polova u organima, preduzima posebne mere u slučaju osetno neuravnotežene zastupljenost polova (manje

9 Član 15 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

10 Član 16 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

11 Članovi 19 do 25 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

12 Član 27 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

13 Član 28 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

od 40% manje zastupljenog pola) i prati napredak u postizanju uravnotežene zastupljenosti polova. Od ovog osnovnog pravila propisan je izuzetak za organe javne vlasti čije su delatnosti specifične da, uz posebno obrazloženje i iz objektivnih razloga, posebne mere koje doprinose uravnoteženoj zastupljenosti polova usvoje u skladu sa tim specifičnostima.

1.2. Alati i instrumenti

Alati i instrumenti koriste se kako bi se rodna ravnopravnost integrisala u sve javne politike i koordinirala aktivnost na urodnjavanju javnih politika. Instrumenti koji tome služe su rodno senzitivna statistika i rodno odgovorno budžetiranje.

1.2.1 Rodno senzitivna statistika je instrument od suštinskog značaja za praćenje unapređenja rodne ravnopravnosti, za šta su neophodni statistički podaci koji se kontinuirano prikupljaju i evidentiraju od strane organa vlasti na svim nivoima u oblastima za koje je organ vlasti nadležan, kao i od strane poslodavaca, a obrađuje ih republički organ za javnu statistiku (Republički zavod za statistiku)

Zakon o rodnoj ravnopravnosti¹⁴ ustanovljava obavezu da se informacije i statistički podaci koji se prikupljaju i evidentiraju u organima vlasti i kod poslodavaca u svim oblastima u kojima se sprovode mere iz ovog zakona, iskazuju ne samo zbirno, već i da se razvrstavaju i iskazuju i po polu, da čine sastavni deo službene statistike i javno se publikuju. Ažurnost, kao i validnost podataka, koja je posebno značajna za izveštavanje o napretku (ili zastojima) u oblasti rodne ravnopravnosti i za longitudinalno praćenje procesa u ovoj oblasti, obezbeđuje zakonom propisana obaveza da se u poseban obrazac koji propisuje nadležno ministarstvo, u roku od osam dana od njenog nastanka unosi svaka promena, kao i uvođenje inspekcijskog nadzora nad izvršavanjem obaveze organa vlasti i poslodavaca da evidentirane podatke daju na uvid nadležnoj inspekciji i nadležnom ministarstvu ukoliko ono to zatraži.¹⁵

Posebno značajna novina u Zakonu o rodnoj ravnopravnosti je *vrednovanje neplaćenog kućnog rada*. Statistički podaci koji čine deo oficijelne statistike su osnovni izvor i instrument za vrednovanje neplaćenog kućnog rada. Organi vlasti imaju obavezu da na godišnjem nivou objavljuju administrativne podatke o neplaćenom kućnom radu. Podatke iz ovih izveštaja prikuplja, obrađuje i javno publikuje republički organ nadležan za statistiku.¹⁶

Zakon taksativno navodi koji podaci značajni za rodnu ravnopravnost se evidentiraju, obrađuju i javno publikuju.¹⁷ Ovi podaci se odnose na prava vezana za rad i prava po osnovu rada, status

¹⁴ Član 12 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

¹⁵ Član 65 stav 4 Zakona o rodnoj ravnopravnosti

¹⁶ Član 12 stavovi 2 i 3 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

¹⁷ Član 65 Zakona o rodnoj ravnopravnosti propisuje 18 grupa podataka koje evidentiraju organi *vlasti*, a pored toga još 8 grupa podataka koje evidentiraju jedinice lokalne samouprave.

i pozicije zaposlenih i radno angažovanih lica, a evidentiraju ih organi vlasti, kao i podaci koje vodi sudska statistika a odnose se na sudsku zaštitu od diskriminacije, besplatnu pravnu pomoć i sudsku zaštitu od rodno zasnovanog nasilja i nasilja prema ženama, kao i posebni podaci koje evidentiraju organi jedinica lokalne samouprave. Kršenje ovih zakonskih odredbi je sankcionisano.

1.2.2 Rodno odgovorno budžetiranje¹⁸ načelno se reguliše Zakonom o rodnoj ravnopravnosti kao obaveza organa vlasti da vrše rodnu analizu budžeta i da prihode i rashode planiraju s ciljem unapređenja rodne ravnopravnosti uz upućivanje na bliže regulisanje ovog instrumenta u zakonu kojim se uređuje budžetski sistem i princip rodne ravnopravnosti u budžetskom postupku.

1.3 Institucionalni okvir – mehanizmi rodne ravnopravnosti

Institucionalni okvir, posebno tela nadležna za rodnu ravnopravnost koja se obrazuju u strukturi organa vlasti na svim nivoima, kao suštinski važni akteri u ovim procesima – prvi put se sistemski regulišu Zakonom o rodnoj ravnopravnosti, za razliku od dosadašnjeg zakonskog rešenja koje se odnosilo samo na mehanizme rodne ravnopravnosti koji se obrazuju u jedinicama lokalne samouprave. Zakonom o rodnoj ravnopravnosti su na normativnom planu postavljene osnove za sistemsko pozicioniranje institucionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost u strukturi organa javne vlasti, kao i njihovu međusobnu saradnju na koju Zakon o rodnoj ravnopravnosti eksplicitno upućuje te koordiniranje njihovih aktivnosti na horizontalnoj i vertikalnoj ravni, što je važna pretpostavka za efikasnije delovanje na unapređenju rodne ravnopravnosti s obzirom na multisektorsku prirodu ove oblasti.

U skladu sa odredbom Ustava prema kojoj je država garant ravnopravnosti žena i muškaraca i ključni akter koji razvija i vodi politiku jednakih mogućnosti¹⁹ Zakon reguliše institucije koje nose odgovornost za sprovođenje, praćenje i unapređivanje politika za ostvarivanje rodne ravnopravnosti²⁰ i ovaj odgovoran posao poverava: Vladi Republike Srbije, ministarstvima i drugim organima državne uprave u čijem su delokrugu oblasti u kojima se određuju i sprovode opšte i posebne mere za ostvarivanje i unapređivanje rodne ravnopravnosti, Koordinacionom telu za rodnu ravnopravnost, organima autonomne pokrajine, organima jedinice lokalne samouprave i drugim organima javne vlasti, organizacijama i ustanovama koji, u skladu sa svojim ovlašćenjima, učestvuju u sprečavanju rodno zasnovane diskriminacije rodno zasnovanog nasilja. Pored toga, Zakon reguliše nadležnosti ovih institucija koje se odnose na rodnu ravnopravnost.

¹⁸ Član 5 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

¹⁹ Član 15 Ustava Republike Srbije.

²⁰ Član 59 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

1.3.1 Vlada Republike Srbije kreira, sprovodi prati politike rodne ravnopravnosti i u tom okviru obavlja sledeće poslove i aktivnosti: 1) vodi računa o usaglašenosti politika i mera koje se preduzimaju u oblasti rodne ravnopravnosti sa međunarodnim obavezama Republike Srbije; 2) razvija i vodi aktivnu politiku jednakih mogućnosti u svim sferama društvenog života, kojom se obezbeđuje ravnopravno učešće žena i muškaraca u svim fazama planiranja, pripreme, donošenja i sprovođenja odluka koje utiču na položaj žena i muškaraca; 3) određuje mere u cilju stvaranja jednakih mogućnosti za ostvarivanje prava i sloboda žena i muškaraca, sprečavanje i otklanjanje diskriminacije na osnovu pola, odnosno roda; 4) donosi Nacionalnu strategiju za rodnu ravnopravnost i Akcioni plan za sprovođenje Nacionalne strategije za rodnu ravnopravnost; 5) obrazuje Koordinaciono telo za rodnu ravnopravnost, sa zadatkom da usmerava i koordinira rad državnih organa u vezi sa rodnim ravnopravnošću, razmatra sva pitanja i unapređuje stanje rodne ravnopravnosti i Savet za rodnu ravnopravnost kao savetodavno telo Vlade i 6) obavlja i druge poslove u ovoj oblasti, u skladu sa zakonom.²¹

U ovom kontekstu potrebno je posebno podvući značaj okolnosti da je zakonom ustanovljeno Koordinaciono telo za rodnu ravnopravnost koje obrazuje Vlada, što je posebno značajno zbog multisektorske prirode rodne ravnopravnosti koja nužno zahteva koordiniranje aktivnosti brojnih različitih aktera kako na horizontalnom tako i na vertikalnom nivou koji, u okviru svojih nadležnosti, deluju u oblastima značajnim za ostvarivanje rodne ravnopravnosti.

Pored toga, značajno je i formiranje *Saveta za rodnu ravnopravnost* kao savetodavnog tela Vlade, naročito okolnost da je, prema odredbama Zakona o rodnoj ravnopravnosti, u ovo telo uključeno civilno društvo u najširem obimu što otvara mogućnost povezivanja institucija sa organizacijama civilnog društva, a to je u oblasti rodne ravnopravnosti posebno značajno.

1.3.2 Ministarstva i drugi organi javne vlasti²² u skladu sa svojim nadležnostima učestvuju u integrisanju rodne perspektive prilikom kreiranja, sprovođenja i praćenja sektorskih politika, zakona i drugih propisa, posebno u oblastima u kojima kreiraju, prate i sprovode opšte i posebne mere u cilju unapređenja rodne ravnopravnosti.

1.3.3. Tela za rodnu ravnopravnost u autonomnim pokrajinama²³ do sada nisu bila ustanovljena zakonom. U skladu sa svojim nadležnostima organi autonomnih pokrajina takođe vode politiku jednakih mogućnosti i aktivno sudeluju u unapređenju rodne ravnopravnosti kao važnog faktora za razvoj društva i u tom cilju, na nivou autonomne pokrajine obrazuju institucionalne mehanizme za ostvarivanje i unapređivanje rodne ravnopravnosti, određuju njihov sastav, način izbora, delokrug i način rada. Zakon o rodnoj ravnopravnosti propisuje da se u skupštini autonomne pokrajine formira radno telo za rodnu ravnopravnost, kao i da se u okviru Pokrajinske vlade takođe obrazuje koordinaciono telo za rodnu ravnopravnost čija je nadležnost vezana

²¹ Član 60 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

²² Član 61 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

²³ Član 62 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

za koordinaciju i usklađivanje stavova organa i organizacija pokrajinske uprave, kao i drugih pokrajinskih organizacija i službi. Takođe, da se obrazuje savet za rodnu ravnopravnost kao savetodavno telo pokrajinske vlade, i otvara mogućnost da se pored toga obrazuju i druga tela koja se bave pitanjima značajnim za ostvarivanje rodne ravnopravnosti.

1.3.4. Tela za rodnu ravnopravnost u jedinicama lokalne samouprave²⁴

U jedinicama lokalne samouprave obrazuju se komisija za rodnu ravnopravnost i savet za rodnu ravnopravnost. Zakon propisuje da se komisija za rodnu ravnopravnost obrazuje kao stalno radno telo skupštine i bira se iz sastava odbornika, a njena osnovna nadležnost je da kao radno telo razmatra i predlaže integrisanje rodne perspektive u akte koji se upućuju skupštini na usvajanje. Savet za rodnu ravnopravnost se obrazuje u organima uprave jedinice lokalne samouprave. U njegov sastav ulaze imenovana ili postavljena lica, predstavnici ustanova, organa i organizacija u oblastima koje su značajne za rodnu ravnopravnost i sprečavanje i suzbijanje rodno zasnovanog nasilja, a u radu saveta obavezno učestvuju i lica zadužena za rodnu ravnopravnost u organima uprave jedinice lokalne samouprave, savetu pružaju stručnu i administrativno-tehničku pomoć u radu. Savet za rodnu ravnopravnost prati stanje u oblasti rodne ravnopravnosti, inicira i predlaže mere za unapređenje rodne ravnopravnosti.

1.3.5 Lice za rodnu ravnopravnost u organima vlasti²⁵ postavlja se u organima vlasti koji imaju više od 50 zaposlenih i radno angažovanih lica. Aktom o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta određuje se lice za rodnu ravnopravnost iz reda zaposlenih koje mora biti obučeno za obavljanje ovih poslova. Zakon reguliše poslove koje obavlja lice zaduženo za rodnu ravnopravnost, a oni obuhvataju: praćenje i sprovođenje politika i mera za ostvarivanje rodne ravnopravnosti iz delokruga organa u kojem je zaposleno, praćenje, prikupljanje i izveštavanje o rodno senzitivnim statističkim podacima zaposlenih i radno angažovanih lica, saradnju sa nadležnim ministarstvom i telima za rodnu ravnopravnost i dr. Za povredu ove obaveze propisana je sankcija.

²⁴ Član 63 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

²⁵ Član 64 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

2. Oblasti relevantne za rodnu ravnopravnost u kojima se određuju i sprovode posebne mere za unapređenje rodne ravnopravnosti

Osloncem na ciljeve postavljene Agendom 2030, Zakon o rodnoj ravnopravnosti kao oblasti značajne za rodnu ravnopravnost, pored oblasti društvenog života koje su i do sada bile regulisane zakonom, identifikuje i više novih oblasti koje su relevantne za rodnu ravnopravnost, a u već postojeće oblasti unosi više novina. U kratkim crtama biće posebno prikazane nove oblasti koje Zakon prepoznaje kao relevantne za ostvarivanje rodne ravnopravnosti, kao i novine koje se odnose na oblasti društvenog života koje su i do sada bile obuhvaćene Zakonom o ravnopravnosti polova

2.1 Nove oblasti relevantne za rodnu ravnopravnost

U kontekstu Agende 2030 relevantni ciljevi vezani za nove oblasti društvenog života koje identifikuje Zakon o rodnoj ravnopravnosti kao oblasti značajne za unapređenje rodne ravnopravnosti odnose se na: razvoj ljudskih resursa (ciljevi održivog razvoja 1, 2, 3, 4, 5 i 10) i životnu sredinu i klimu (ciljevi održivog razvoja 6, 7, 11, 12, 13 i 15) i obuhvataju: informaciono-komunikacione tehnologije i informaciono društvo, odbranu i bezbednost, saobraćaj, energetiku, zaštitu životne sredine, seksualno i reproduktivno zdravlje i pristup robama i uslugama.

2.1.1. Rodna ravnopravnost u oblasti informaciono-komunikacionih tehnologija i informacionog društva²⁶ povezana je sa Agendom 2020 cilj 5 (rodna ravnopravnost) i potcilj 5.b (Povećanje upotrebe inovativnih tehnologija, posebno informacionih i komunikacionih tehnologija, kako bi se promovisalo osnaživanje žena) i cilj 9 (Industrija, inovacije, infrastruktura) podcilj 9.c (Povećanje pristupa informacionim i komunikacionim tehnologijama i obezbeđivanje univerzalnog i jeftinog pristupa internetu) i u tom kontekstu rešenja u Zakonu fokusirana su na tri grupe aktivnosti: 1) promovisanje informaciono-komunikacionih tehnologija i prednosti upotrebe savremenih tehnologija među ženama, devojkama i devojčicama; 2) obezbeđenje uravnotežene zastupljenosti polova i jednakih mogućnosti za bavljenje informaciono-komunikacionim tehnologijama, kao i sprovođenje postupka urođnjavanja prilikom finansiranja ovih aktivnosti i 3)

²⁶ Član 38 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

usvajanje i primenu posebnih mere koje se sprovode u ovoj oblasti u cilju unapređenja rodne ravnopravnosti.

Posebne mere propisane Zakonom o rodnoj ravnopravnosti koje se sprovode u ovoj oblasti kako bi se stvorile jednake mogućnosti za prevazilaženje digitalnog rodno jaza i jednaku dostupnost novih tehnologija za žene i muškarce obuhvataju: 1) podršku programima koji se finansiraju iz javnih sredstava koji doprinose promovisanju rodne ravnopravnosti u oblasti informaciono-komunikacionih tehnologija i dekonstrukciji rodnih stereotipa; 2) unapređenje digitalne pismenosti i digitalnih kompetencija žena u cilju uspostavljanja uravnotežene zastupljenosti polova na digitalnom tržištu rada; 3) prekvalifikaciju i dokvalifikaciju žena u oblasti informaciono-komunikacionih tehnologija; 4) promociju uključivanja mladih, naročito devojčica i devojaka u Science, Technology, Engineering and Mathematics (STEM) nauke i sektor za informaciono-komunikacione tehnologije (IKT), kao i obaveza organa vlasti čije su aktivnosti vezane za informaciono-komunikacione tehnologije da preduzimaju posebne mere radi obezbeđivanja uravnotežene zastupljenosti polova u ovoj oblasti kako bi se prevazišao digitalni rodni jaz i unapredio socijalno-ekonomski položaj žena. Kršenje ovih obaveza je sankcionisano.

2.1.2 Rodna ravnopravnost u oblasti energetike²⁷ oslanja se na Agendu 2030, cilj 7 (dostupna i obnovljiva energija) posebno potcilj 7.1 (obezbeđivanje univerzalnog pristupa jeftinim, pouzdanim i modernim energetske uslugama). Zakon reguliše obaveze organa vlasti posebno organa nadležnih za poslove državne uprave, a koji se odnose na energetiku i energetske politiku da prilikom zapošljavanja, kao i u korišćenju energenata, grade ambijent u kojem žene i muškarci imaju jednake mogućnosti pristupa ovom sektoru i korišćenju energetske izvora, uz uvažavanje različitih interesa, potreba i prioriteta žena i muškaraca kao potrošača. Pored toga, Zakon posebno reguliše obavezu ministarstva nadležnog za ovu oblast, kao i organa u jedinicama lokalne samouprave da prilikom planiranja, upravljanja i sprovođenja planova, projekata i politika održivog energetske razvoja integrišu rodnu ravnopravnost u javne politike. Kršenje ovih obaveza je sankcionisano.

2.1.3. Rodna ravnopravnost u oblasti saobraćaja²⁸ U ovoj oblasti Zakon reguliše obaveze organa vlasti nadležnih za saobraćaj da u sistemu upravljanja razvojem saobraćaja i infrastrukture obezbeđuju jednake mogućnosti za ravnopravno učešće žena i muškaraca u upravljanju razvojem saobraćaja i infrastrukture, kao i da prilikom upravljanja ljudskim i materijalnim resursima u ovoj oblasti uvažavaju različite interese, potrebe i prioritete žena i muškaraca. Pored toga, reguliše i obavezu ministarstva nadležnog za ovu oblast, kao i organa u jedinicama lokalne samouprave u cilju povećanja mobilnosti i unapređenja bezbednosti integrišu rodnu perspektivu u procese planiranja, upravljanja i sprovođenja planova, projekata i politika razvoja i unapređenja saobraćaja i infrastrukture. Kršenje ovih obaveza je sankcionisano.

²⁷ Član 41 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

²⁸ Član 40 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

2.1.4. Rodna ravnopravnost u oblasti zaštite životne sredine²⁹ Zakonska rešenja se oslanjaju na Agendu 2030, ciljeve 7, 9, 11, 12, 13 i Cilj 15 (Život na zemlji) potcilj 15.9 (integritetne vrednosti ekosistema i biodiverziteta u nacionalno i lokalno planiranje, razvojne procese, strategije za smanjenje siromaštva i izveštaje) a akcentat je na obavezama organa vlasti da obezbede jednake mogućnosti za žene i muškarce u sistemu upravljanja prirodnim resursima i jednake mogućnosti da ostvare svoja Ustavom garantovana prava na informisanje o stanju životne sredine, kao i da prilikom upravljanja ljudskim resursima u oblastima značajnim za zaštitu životne sredine razmatraju i uvažavaju različite interese, potrebe i prioritete žena i muškaraca. Pored toga, reguliše i obavezu ministarstva nadležnog za ovu oblast, kao i organa u jedinicama lokalne samouprave, da u cilju povećanja mobilnosti i unapređenja bezbednosti integrišu rodnu perspektivu u procese planiranja, upravljanja i sprovođenja planova, projekata i politika razvoja i unapređenja saobraćaja i infrastrukture. Kršenje ovih obaveza je sankcionisano.

2.1.5. Rodna ravnopravnost u oblasti odbrane i bezbednosti³⁰ oslanja se na Agendu 2030, cilj 5 (rodna ravnopravnost) potcilj 5.2 (eliminisanje svih oblika nasilja prema ženama i devojčicama u javnoj i privatnoj sferi, uključujući trgovinu ljudima, i seksualnu i druge oblike eksploatacije) i potcilj 5.3 (eliminisanje štetne prakse kao što su dečji, rani i nasilni brakovi) cilj 16 (mir, pravda i snažnije institucije) potcilj 16.1 (smanjiti sve oblike nasilja i sa njima povezane stope smrtnih slučajeva, potcilj 16.3 (vladavina prava jednak pristup pravdi), 16.10 (pristup zaštiti osnovnih sloboda na nacionalnom i međunarodnom planu), a Zakon reguliše obaveze organa vlasti i poslodavaca koji obavljaju poslove u oblasti odbrane i bezbednosti da vode politiku jednakih mogućnosti u cilju unapređenja rodne ravnopravnosti i doprinose uklanjanju rodnih stereotipa prilikom ostvarivanja prava i obaveza u ovoj oblasti, Zakon propisuje i posebne mere koje obuhvataju: 1) unapređenje bezbednosti žena u miru, konfliktu i postkonfliktnom oporavku društva, u zemlji i inostranstvu; 2) povećanje zastupljenosti i uključenosti žena na pozicijama donošenja odluka u svim procesima očuvanja mira i bezbednosti; 3) unapređenje dostupnosti i delotvornosti zaštite žena; 4) unapređenje sistema podrške oporavku žena koje su pretrpele ugrožavanje bezbednosti; 5) aktivno učešće u koordinisanoj primeni sistemskih politika i planiranih aktivnosti usmerenih ka unapređivanju rodne ravnopravnosti; 6) aktivno učešće u unapređenju bezbednosti i zaštite žena i muškaraca; 7) saradnju sa organima vlasti u sprečavanju i suzbijanju svih vidova nasilja, a posebno rodno zasnovanog nasilja; 8) sprovođenje rodne analize o realizaciji posebnih mera, planova i projekata za unapređenje rodne ravnopravnosti i izveštavanje nadležnog ministarstva. Kršenje ovih obaveza je sankcionisano.

2.1.6 Rodna ravnopravnost u pristupu robi i uslugama³¹ je nova oblast koja se oslanja na Agendu 2030, cilj 1 (smanjenje siromaštva) potcilj 1.4 (osigurati da svi muškarci i žene, a posebno siromašni i ranjivi, imaju jednak pristup osnovnim uslugama, prirodnim bogatstvima, novim tehnologijama i finansijskim uslugama) i polazeći od prakse koja pokazuje da se u različitim

29 Član 42 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

30 Član 39 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

31 Član 50 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

oblastima koje se odnose na pristup robama i uslugama beleži rodna diskriminacija i rodni jaz, a Zakon izričito zabranjuje rodno zasnovano ograničavanje i rodno zasnovanu diskriminaciju u pristupu uslugama i robama kako u javnom tako i u privatnom sektoru i garantuje slobodu zaključivanja ugovora i zabranjuje rodno zasnovanu diskriminaciju prilikom izbora ugovornog partnera za određeni posao. Kršenje ove obaveze se sankcioniše. Društvima za osiguranje zabranjuje da prilikom zaključivanja ugovora o osiguranju i/ili ugovora o povezanim finansijskim uslugama sa osiguranjem koriste faktor pola pri izračunavanju premija i naknada koje dovodi do razlika u pojedinačnim premijama i naknadama, a za kršenje ove zabrane propisuje i sankciju. Posebno se zabranjuje da troškovi koji se odnose na trudnoću i porodijsko odsustvo utiču na pojedinačne premijame i naknade.

2.2. Najznačajnije novele u oblastima koje su bile regulisane zakonom

Zakon o ravnopravnosti polova (2009) regulisao je rodnu ravnopravnost u oblastima: zapošljavanja, socijalne i zdravstvene zaštite, obrazovanja, kulture i sporta kao i političkog i javnog života. I u ove oblasti Zakon o rodnoj ravnopravnosti unosi značajne novine koje se odnose prvenstveno na princip jednakih mogućnosti, posebne mere i instrumente kao i odgovornost za njihovo sprovođenje koje se bliže definišu za svaku od navedenih oblasti, obezbeđenje uravnotežene zastupljenosti polova u organima upravljanja³² i na položajima kao i propisivanje sankcija za kršenje zakonom propisanih obaveza, a koje prethodni zakon nije propisivao.

2.2.1 Rodna ravnopravnost u oblasti zapošljavanja se proširuje sve vidove radnog angažmana kao i samozapošljavanje, osloncem na Agendu 2020, cilj 5 (rodna ravnopravnost) i cilj 8 (dostojanstven rad i ekonomski rast: promovisanje inkluzivnog i održivog ekonomskog rasta, zaposlenosti i dostojanstvenog rada za sve), kao i na princip socijalne pravde kao jedan od temeljnih principa ustavnog poretka Srbije. Novina u Zakonu je da se sve obaveze propisane u ovoj oblasti odnose ne samo na poslodavce, već i organe vlasti. Zakonske odredbe su detaljne i uključuju:

- Opšte i posebne mere za povećanje zaposlenosti i mogućnosti zapošljavanja i samozapošljavanja³³ kao instrumente vođenja politike jednakih mogućnosti i odgovornost za njihovo sprovođenje u ovim oblastima.
- Jednake mogućnosti u oblasti zapošljavanja i rada uz taksativno navođenje posebnih mera koje tome doprinose, posebno vrednovanje ukupne vrednosti i način utvrđivanja neplaćenog kućnog rada, njegovo iskazivanje u bruto domaćem proizvodu, kao i

³² Član 46 Zakona o rodnoj ravnopravnosti koji ovu obavezu reguliše opštom odredbom koja se odnosi na sve oblasti.

³³ Član 27 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

sticanje prava na zdravstveno osiguranje po osnovu neplaćenog rada u kući (vođenje domaćinstva, staranje o podizanju dece, staranje o ostalim članovima porodice), neplaćenog rada na poljoprivrednom imanju i dr.³⁴.

- Jednake mogućnosti za ostvarivanje prava iz radnog odnosa³⁵ koje se odnose na: uslove za zapošljavanje i izbor kandidata za obavljanje određenog posla, uslove rada i sva prava iz radnog odnosa, stručno usavršavanje i dodatno obrazovanje, napredovanje na poslu i otkaz ugovora o radu i uz poseban akcenat na lica koja pripadaju ranjivim grupama. Preduzimanje ovih mera je obaveza organa vlasti i poslodavaca.
- Obavezu poslodavaca da obezbede uravnoteženu zastupljenost polova (najmanje 40% manje zastupljenog pola) u strukturi organa upravljanja i nadzora i na rukovodećim mestima i obavezu preduzimanja posebnih mera kako bi se to postiglo.³⁶
- Integrisanje rodne ravnopravnosti u pregovore koji se odvijaju u okviru socijalnog dijaloga³⁷ i obaveza socijalnih partnera da ženama i muškarcima obezbede jednake mogućnosti za učešće u odborima za pregovore, kao i da u slučaju osetno neuravnotežene zastupljenosti polova preduzimaju posebne mere. Zakon precizira i set pitanja³⁸ u vezi sa kojima je neophodno obezbediti jednake mogućnosti učešća žena i muškaraca u pregovorima.

Zakon propisuje i zabrane koje se odnose na:

- Prestanak radnog odnosa (otkaz od strane poslodavca) i premeštaj na drugo radno mesto zbog pola, odnosno roda, trudnoće, porodijskog odsustva ili odsustva sa rada radi nege deteta i odsustva sa rada radi posebne nege deteta, kao i zbog pokrenutog postupka za zaštitu od diskriminacije, uznemiravanja, seksualnog uznemiravanja i seksualnog ucenjivanja.³⁹ Kršenje ove zabrane se sankcioniše.
- Uznemiravanje, seksualno uznemiravanje i seksualno ucenjivanje od strane poslodavaca, zaposlenih i drugih radno angažovanih lica, ne samo na radu ili u vezi sa radom, već i prilikom zapošljavanja, stručnog usavršavanja ili napredovanja.⁴⁰ Kršenje ove zabrane je sankcionisano.
- Rodno zasnovanu diskriminaciju za vreme odsustva sa rada zbog trudnoće, porodijskog odsustva, odsustva radi nege deteta i odsustva radi posebne nege dete-

34 Član 28 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

35 Član 29 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

36 Član 30 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

37 Član 35 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

38 Član 35 stav 2 tačke 1 do 11 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

39 Član 31 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

40 Član 32 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

ta⁴¹ ne odnosi se samo na pomenute kategorije, već se krug lica koja se štite ovom zabranom proširuje i na usvojioce, hranitelje i staratelje, a zaštita uključuje obavezu poslodavca da zaposlenog vrati na isto radno mesto i zabranu premeštaja zaposlenih ili upućivanje na rad kod drugog poslodavca ako je to nepovoljnije za zaposlenog. Pored toga, zakon propisuje da odsustvovanje sa posla zbog trudnoće, porodijskog odsustva, odsustva radi nege deteta i odsustva radi posebne nege deteta, odnosno očinstva i materinstva (roditeljstva), usvojenja, hraniteljstva, starateljstva, ne može biti razlog za uskraćivanje drugih prava vezanih za rad (stručno usavršavanje, napredovanje, korišćenje poboljšanih radnih uslova i dr.) i eksplicitno propisuje da se prilikom procene uspešnosti rada ne računa vreme provedeno na odsustvovanju sa rada zbog trudnoće, porodijskog odsustva, odsustva radi nege deteta i odsustva radi posebne nege deteta. Kršenje ove zabrane i obaveza se sankcioniše.

- Nejednake zarade za isti rad ili rad jednake vrednosti⁴² koji podrazumeva isti stepen stručne spreme, obrazovanja, znanja i sposobnosti, u kome je ostvaren jednak radni doprinos uz jednaku odgovornost. Zakon propisuje da se određivanje visine primanja ili sistematizacije radnih mesta zasniva na istim kriterijumima za žene i muškarce. Kršenje ove zabrane i obaveze se sankcioniše.

2.2.2 Rodna ravnopravnost u oblasti socijalne i zdravstvene zaštite⁴³ i prava vezana za seksualno i reproduktivno zdravlje⁴⁴ Zakonska rešenja oslanjaju se na Agendu 2030: cilj 1 (svet bez siromaštva) potcilj 1.b (kreiranje jasnih politika na nacionalnom nivou, zasnovanih na razvojnim strategijama koje promovišu borbu protiv siromaštva i rodnu osetljivost), cilj 5 (rodna ravnopravnost) i cilj 3 koji se odnosi na zdravlje, podcilj 3.7 (univerzalni pristup uslugama koje se odnose na polnu i reproduktivnu zdravstvenu zaštitu i uslugama za planiranje porodice, informisanje i obrazovanje i integrisanje pitanja reproduktivnog zdravlja u nacionalne strategije i programe) i podcilj 3.8 (univerzalni obuhvat zdravstvenom zaštitom, dostupnost kvalitetnih osnovnih usluga zdravstvene zaštite i lekova), cilj 10 (smanjenje nejednakosti) potcilj 10.2 (socijalna inkluzija svih), kao i na princip socijalne pravde kao jedan od temeljnih principa na kojima počiva ustavni poredak Srbije. U ovim oblastima novine se odnose na:

- Obaveze organa javne vlasti u oblasti zdravstva i socijalne zaštite da obezbede jednake mogućnosti u pružanju socijalne i zdravstvene zaštite i korišćenje prava na ovu zaštitu za žene i muškarce a posebno lica koja pripadaju ranjivim grupama.
- Zabranu rodno zasnovane diskriminacije u penzijskom sistemu u odnosu na uslove za pristup sistemu i obaveze obračuna i uplaćivanja doprinosa.
- Zabranu rodno zasnovane diskriminacije u sistemima socijalnog osiguranja u pogledu uslova za pristup ovim sistemima, obavezu uplaćivanja doprinosa i obračun davanja

41 Član 33 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

42 Član 34 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

43 Član 36 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

44 Član 49 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

uključujući i dopunska davanja koja se isplaćuju za supružnika i izdržavane članove porodice i uslove kojima je uređeno trajanje i zadržavanje prava na davanja.

Kršenje ovih obaveza je sankcionisano.

Prava vezana za seksualno i reproduktivno zdravlje posebno su regulisana. Zakon propisuje obavezu ministarstava nadležnih za obrazovanje, vaspitanje, zdravlje, brigu o porodici i demografiji, kao i javnih ustanova koje su obrazovane u tim oblastima da vode politiku jednakih mogućnosti i obezbede da sve žene i muškarci, devojčice i dečaci, pod jednakim uslovima imaju pravo na pristup lako dostupnim informacijama, obrazovanju i uslugama koje se odnose na seksualnost, kontracepciju, planiranje rađanja, bračni i porodični život, a posebno lica iz osetljivih društvenih grupa. Organi javne vlasti koji deluju u oblasti zdravstvene i socijalne zaštite dužni su da primenjuju posebne mere za praćenje, podršku i unapređenje seksualnog i reproduktivnog zdravlja i rano otkrivanje bolesti i da organizuju i sprovode programe za prevazilaženje problema rane trudnoće i zasnivanja partnerskih zajednica među i sa licima mlađim od 18 godina. Zakon propisuje da se mere kojima se podstiče rađanje, ravnopravnost roditelja u vršenju roditeljskih prava i dužnosti ne smatra diskriminacijom. Kršenje ovih obaveza se sankcioniše.

2.2.3 Rodna ravnopravnost u oblastima obrazovanja, vaspitanja, nauke i tehnološkog razvoja⁴⁵ povezana je sa Agendom 2030: cilj 4 (inkluzivno i kvalitetno obrazovanje i celoživotno učenje), cilj 5 (rodna ravnopravnost) i iscrpno je regulisana, a novine se odnose na proširivanje kruga organa (vaspitanje i tehnološki razvoj) koji deluju u ovoj oblasti. Taksativno i opsežno se navode obaveze organa vlasti i poslodavaca u ovim oblastima da preduzimaju posebne mere koje se odnose na:

- Integrisanje rodne perspektive u sadržaje planova i programa nastave, studijskih programa, standarda udžbenika i dr.
- Podršku obrazovnim programima i istraživanjima koji promovišu rodnu ravnopravnost i prevazilaženje rodni stereotipa.
- Nastavne materijale koji afirmišu ravnopravnost i povećaju vidljivost osetljivih društvenih grupa.
- Jednake mogućnosti za bavljenje sportom i mere za podsticanje sportskih aktivnosti bez bilo kog vida rodne diskriminacije.
- Preduzimanje posebnih mera koje se iscrpno navode.⁴⁶ Kršenje ovih obaveza se sankcioniše.

⁴⁵ Član 37 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

⁴⁶ Član 37 stav 1 tačka 4 podtake 1 do 8 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

2.2.4 Rodna ravnopravnost u oblasti kulture⁴⁷ u vezi sa kojom se propisuje obaveza vođenja politike jednakih mogućnosti i bliže regulišu oblasti na koje se odnosi, kao i posebne mere vezane za finansiranje kulturnih programa i uravnoteženu zastupljenost polova u organima upravljanja u ustanovama kulture. Kršenje ovih obaveza se sankcioniše.

2.2.5 Rodna ravnopravnost u oblasti javnog informisanja⁴⁸ u vezi sa kojom se propisuju obaveze sredstava javnog informisanja da doprinose suzbijanju rodni stereotipa i prakse zasnovane na ovim stereotipima, zabrana izražavanje mržnje i omalovažavanja žena i muškaraca, zagovaranja i podržavanja rodno diskriminativnih predrasuda i društvenih obrazaca, kao i korišćenje rodno osetljivog jezika prilikom izveštavanja.

2.2.6 Rodna ravnopravnost u oblasti sporta⁴⁹ koja uključuje jednake mogućnosti, promovisanje sporta i rekreacije, uravnoteženu zastupljenost polova, urodnjavanje finansiranja sportskih aktivnosti i posebne mere u oblasti sporta. Kršenje ovih obaveza se sankcioniše.

2.2.7 Rodna ravnopravnost u oblasti političkog delovanja i javnih poslova⁵⁰ i rodna ravnopravnost u političkim strankama, sindikalnim organizacijama i udruženjima⁵¹

Zakonska rešenja koja se odnose na rodnu ravnopravnost u ostvarivanju izbornih prava, političkog delovanja, političkih, sindikalnih i drugih organizacija se oslanjaju na cilj 5, potcilj 5.5 (Obezbediti da žene potpuno i efektivno učestvuju i imaju jednake mogućnosti za rukovođenje na svim nivoima donošenja odluka u političkom, privrednom i javnom životu) i cilj 16, potciljevi 16.6 (delotvorne, odgovorne i transparentne institucije) i potcilj 16.7 (odgovorno, inkluzivno, participativno i reprezentativno donošenje odluka) i uključuju: jednake mogućnosti učešća u odlučivanju i upravljanju javnim poslovima, ravnopravne uslove za ostvarivanje prava na stupanje u javne službe i na javne funkcije, uravnoteženu zastupljenost polova prilikom predlaganja kandidata za poslanike/odbornike i u organima za sprovođenje izbora, prilikom nominovanja ili imenovanja kandidata koje predlažu ili imenuju drugi organi u okviru svojih nadležnosti, kao i preduzimanje posebnih mera vezanih za izvore.

Posebno se regulišu obaveze političkih stranaka i sindikalnih organizacija koje se odnose na: usvajanje planova koji sadrže posebne mere za unapređivanje rodne ravnopravnosti, uravnoteženu zastupljenost polova u njihovim organima i obavezu javnog publikovanja ovih planova. Zakon propisuje i da se ne smatra diskriminacijom osnivanje, učlanjenje i aktivnosti udruženja isključivo ili prevashodno namenjeno licima i grupama lica istog pola ili roda kada je to opravdano zakonitim ciljem, a sredstva za ostvarivanje toga cilja su primerena i nužna.

47 Član 43 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

48 Član 44 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

49 Član 45 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

50 Član 47 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

51 Član 48 Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

3. Umesto zaključka: Izazovi pred kojima će biti akteri koji učestvuju u primeni Zakona o rodnoj ravnopravnosti

Usvajanje novog Zakona o rodnoj ravnopravnosti je samo potreban, ali ne i dovoljan uslov da zakonska rešenja budu primenjena i u praksi a rodna ravnopravnost bude unapređena. Već sada se mogu identifikovati izazovi pred kojima će biti brojni akteri koji će primenjivati Zakon o rodnoj ravnopravnosti. Koraci koje bi trebalo preduzeti u cilju primene zakonskih rešenja u praksi odnose se na:

1. **Usvajanje Nacionalne strategije za rodnu ravnopravnost i pratećeg akcionog plana** na čijoj izradi su aktivnosti u toku (dokument je pripremljen, obavljane su konsultacije u kojima su sudelovali organi javne vlasti na različitim nivoima, organizacije civilnog društva, pojedinci i pojedinke).

2. **Pripremu i usvajanje pratećih instrumenata za primenu Zakona** koji se eksplicitno navode u Zakonu. Ove instrumente dužno je da usvoji Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog.

3. **Priprema i usvajanje odluka o mehanizmima rodne ravnopravnosti, načinu njihovog izbora, nadležnostima, načinu rada i načinu koordiniranja aktivnosti kao i izbor članova/članica ovih tela**

- Koordinaciono tel za rodnu ravnopravnost
- Savet za rodnu ravnopravnost
- Institucionalni mehanizmi rodne ravnopravnosti na nivou autonomne pokrajine
- Institucionalni mehanizmi u jedinicama lokalne samouprave
- Lica za rodnu ravnopravnost u organima javne vlasti

U proces pripreme ovih dokumenata potrebno je uključiti organizacije civilnog društva imajući u vidu njihova dugogodišnja iskustva.

4. **Usklađivanje propisa i pratećih akata sa zakonskim rešenjima** (na primer, Pokrajinska skupštinska odluka o ravnopravnosti polova i Poslovnik o radu Skupštine AP Vojvodine statuti i poslovnicu organa jedinica lokalne samouprave, noveliranje programa edukacija koje organizuju Akademija za javnu upravu, Pravosudna akademija i dr.)

U proces pripreme ovih dokumenata potrebno je uključiti kako aktere koji rade na primeni Zakona tako i organizacije civilnog društva, imajući u vidu njihova dugogodišnja iskustva.

5. Izrada dopunskih alata (priručnici, vodiči i dr) koji mogu podstaći i unaprediti primenu Zakona, a koje bi mogle pripremati organizacije civilnog društva, eksperti i ekspertkinje. S obzirom na multisektorsku prirodu rodne ravnopravnosti ove alate bi trebalo ciljano pripremati za više različitih aktera koji rade na primeni Zakona, kao i više različitih oblasti koje zakon reguliše.

U proces pripreme ovih dokumenata potrebno je uključiti kako aktere koji će raditi na primenu Zakona tako i organizacije civilnog društva, imajući u vidu njihova dugogodišnja iskustva.

Primeru radi navodimo ove alate, subjekte koji ih mogu koristiti i oblasti na koje se odnose:

- Planiranje i planski dokumenti u oblasti rodne ravnopravnosti, jer je ova oblast nova u Zakonu
- Obaveze organa javne vlasti vezane za primenu zakona (ministarstva, organi državne uprave, pravosuđe, ustavni sud, nezavisne institucije zaštite ljudskih prava, pokrajinski organi kao i organi jedinica lokalne samouprave koji imaju značajnu ulogu u primeni Zakona (rad na vodiču koji se odnosi na obaveze organa jedinica lokalne samouprave je, na inicijativu SKGO, započeo i očekuje se da bude okončan do kraja oktobra 2021)
- Obaveze poslodavaca vezane za primenu Zakona po oblastima koje Zakon reguliše
- Rodno senzitivna statistika i obaveze učesnika koji sudeluju u procesu evidentiranja, izveštavanja, razvrstavanja i obradi podataka po kriterijumima koje postavlja Zakon)
- Obaveze koje se odnose na ranjive grupe u oblastima koje reguliše Zakon
- Obaveze vezane za politički život koje uključuju kandidovanje, izbore i postavljenja, obaveze političkih stranaka, sindikata i udruženja građana kao i medije
- Upotreba rodno osetljivog jezika

6. Organizovanje obuka za aktere koji učestvuju u primeni Zakona o rodnoj ravnopravnosti trebalo bi organizovati za sve aktere koji učestvuju u primeni Zakona kako u sistemu kontinuiranih obuka koje organizuju Akademija za javnu upravu, Pravosudna akademija, advokatske komore i dr.) kao i obuka koje organizuju i vode organizacije civilnog društva.

Analiza je pripremljena u okviru Platforme „Održivi razvoj za sve“ kojom se uspostavlja opšte-društveni dijalog među najznačajnijim nedržavnim akterima u Srbiji, poput civilnog društva, poslovnog sektora, akademske i istraživačke zajednice, profesionalnih udruženja, medija i građana, o usklađivanju razvojnih prioriteta Srbije sa ciljevima sadržanim u Agendi za održivi razvoj 2030. Platforma je strukturisana u tri tematska stuba koji odgovaraju trima dimenzijama održivog razvoja: socijalnoj, ekonomskoj i dimenziji zaštite životne sredine, ali funkcioniše na integrisan način, u skladu sa uskom povezanošću i isprepletenošću ciljeva održivog razvoja. Platformu „Održivi razvoj za sve“ podržavaju Vlade Švajcarske i Nemačke a sprovodi je Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, u okviru projekta „Reforma javnih finansija – Agenda 2030“. Partneri na projektu su Beogradska otvorena škola, Fondacija BFPE za odgovorno društvo, Centar za visoke ekonomske studije, Fondacija Ana and Vlade Divac, Fondacija Centar za demokratiju, Timočki omladinski centar i Smart kolektiv.

Stavovi izneti u tekstu predstavljaju stavove autora i ne odražavaju nužno zvanične stavove vlada Švajcarske i Nemačke, kao ni Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH.